

In het spoor van Caravaggio

► Een koppel kijkt naar in de National Gallery naar 'Gevangenname van Jezus' en 'Avondmaal in Emmaüs', twee van Caravaggio's meest kenmerkende werken. © EPA

National Gallery toont wat Italiaanse kunstenaar betekende voor schilders die volgden

Met de expo *Beyond Caravaggio* springt de National Gallery in Londen achterop bij de Italiaanse kunstschilder. We kijken ruggelings met de grootmeester mee naar al wie hem achternakomt.

SOFIE VAN HYFTE

Er zijn weinig artiesten zo revolutionair als Michelangelo Merisi da Caravaggio in het begin van de 17de eeuw. Zijn impact op de Europese kunsten zindert tot op vandaag nog na. De National Gallery zoomt in op de gouden erfenis die de Italiaanse schilder heeft nagelaten. Tijdens *Beyond Caravaggio* staat niet alleen het werk van de kunstenaar zelf, maar ook dat van zijn volgers en rivalen in de spotlight.

Caravaggio werd geroemd om zijn krachtige en realistische beelden, maar was net zo goed berucht om zijn roekeloze levensstijl. De weinige jaren die hij op de teller had staan – 39 om precies te zijn – verliepen allesbehalve rimpelloos. Hij was erg opvliegend en kreeg onder meer een explosieve ruzie met een bediende over iets banaals als de bereiding van een bord artijsokken.

Ook tergeerde hij een rivaal met onverbloemde seksuele beledigingen, viel op straat een man aan en doodde uiteindelijk iemand in een zwaardgevecht. Zijn aanvaringen werden onrechtstreeks weerspiegeld in zijn werk. De schilder zag het leven rondom zich als een wereld van felle tegenstellingen: van kardinalen en hoeren, van gebed en geweld, van licht en duisternis.

Hoewel Caravaggio amper gereisd heeft in zijn leven, vergaarde hij al gauw internationale bekendheid. Zijn *chiaroscuro* of clair-obscur kreeg erg veel navolging. Ook de idee om zijn vaak van straat geplukte modellen zonder voorstudies op het finale canvas af te beelden, was uiterst vernieuwend.

En ook zijn onderwerpen waren controversieel. Caravaggio gebruikte vaak seks en zonde, al dan niet met hints naar zijn geaardheid, om de aandacht van de kijker te trekken. Zoals een poedernaakte engel die je frontaal aankijkt met een uiterst verleidelijke blik of de ontblote schouder van een jongen die gebeten wordt door een hagedis terwijl hij kersen eet.

"De toeschouwer wordt erg nauw betrokken bij de werken", vertelt curator Letitia Treves tijdens een rondgang doorheen de zalen van de National Gallery. "Caravaggio's krachtige vertelstijl zorgt ervoor dat je helemaal geen Bijbelse kennis nodig hebt om meegesleurd te worden in de emoties en dramatiek die hij tentoonspreidt. Ook dat vormt een uitgangspunt in de expo."

Van de 49 getoonde werken zijn er slechts zes van de grootmeester zelf. Zij fungeren als kapstokken waar verder aan gerefereerd wordt. De meerderheid van de schilderijen komt uit musea, kastelen, kerken en private collecties uit Groot-Brittannië en Ierland.

Er hangen parels die anders amper publiek te bezichtigen zijn, zoals het sterke *Susanna en de ouderlingen* uit 1622 van Artemisia Gentileschi, een van de bekendste volgelingen van Caravaggio.

Slechts zes van de 49 getoonde werken zijn van de grootmeester zelf. Daardoor blijf je af en toe wat op je honger zitten

Zij dringt dieper door in de psyche van de grootmeester. Haar rauwe werk weerspiegelt een verleden van seksueel misbruik. Zo plaatst ze de gluurders op *Susanna en de ouderlingen* niet achter een muurtje, zoals het thema toen vaak benaderd werd, maar bijna hijgend vlak boven Susanna. Net als Caravaggio geeft ze haar demonen een plaats op het doek. Het wordt haar manier om haar verleden te wreken.

Veel uitschieters

Zaal na zaal kom je meer te weten over de reikwijdte van Caravaggio's invloed. Aan de hand van de bijschriften leer je hoe de werken van de nakomelingen gelinkt zijn aan de originelen. Af en toe blijf je wat op je honger zitten bij gebrek aan de werken van Caravaggio waarnaar verwezen wordt, maar dat weegt niet op tegen de vele uitschieters die volgen.

In zaal twee hangt *Avondmaal in Emmaüs*, met de befaamde uitgestrekte arm en het bord dat

bijna van de tafel valt, broederlijk naast de met emoties geladen *Gevangenname van Jezus*. Beide werken staan symbool voor het veelzijdige talent van de kunstenaar.

De tentoonstelling kronkelt verder langs werk van rivaal Giovanni Baglione, die met provocerend naakt een imitator werd van het vroegere werk van de kunstenaar. Orazio Gentileschi nam dan weer het realistische karakter van een typische Caravaggio over. Even verderop houdt Treves de Caravaggisten tegen het licht met werken van Hendrick ter Brugghen, Willem van der Vliet en enkele prachtige doeken van Georges de La Tour.

In de laatste zaal voert het meer ingetogen *Christus voor de hooglepriester* van Gerrit van Honthorst een stille maar krachtige eindstrijd met het bombast van Caravaggio's *Johannes de Doper*. Beide werken vormen een hoogtepunt in de rondgang.

Beyond Caravaggio toont aan dat je niet hoeft langeslagen te worden met Caravaggio's om bij te leren over de kunstenaar. De intensiteit van de tentoonstelling zakt nergens naar een dieptepunt. Om zowat elke hoek schuilt een nieuwe verrassing en de interactie blijft steeds hoog. Je vertrekt er met meer inzichten over de man en een hele waslijst aan namen die van pas kunnen komen bij een volgende culturele uitstap.

Beyond Caravaggio loopt nog tot 15 januari in de Sainsbury Wing van de National Gallery in Londen.

GEKLEURD

Geanimeerd eerbetoon aan Malcolm X

MALCOLM X
KVS

De KVS vertrekt vanuit Malcolm X' liefde voor jazz en brengt zo hulde aan diens revolutionaire gedachtegoed. Resultaat: een meertalig theaterconcert van topniveau.

JAN DE SMET

De voorstelling opent ingetogen met een meerstemmige zangpartij gebracht door de imposante bezetting van de volledige

multiculturele cast. IJ en dwingend daarbovenuit galmt de spirituele zang van Hassan Boufous. Onder vale belichting wordt een vredelievend credo geprojecteerd over de mens, het goede, God en kunst als het laatste ritueel. Iedereen klaar voor een gezellige avond onderuitzakken in een luie stoel.

Niet dus, want met een vingerknip slaat de stemming om. In een dooreenwarreling van Arabisch, Frans en Engels krijgt de zaal een welgemeend *fuck you* in het gezicht geslingerd en een flinke portie *Publikums-*

beschimping volgt. De scène is bevolkt met opposanten, verbolgen en strijdvoudige broeders en zusters die hun plaats onder de zon opeisen. Het geweld in het Midden-Oosten, de kuiperijen van uitbuiters als Leopold II en de betuttelingen over hoofddoeken pikken ze niet langer. Deze jongens kennen hun geschiedenis en snoeihard halen ze uit naar de slavenhandel, het kolonialisme en de moord op hun leiders.

Hun gram wordt doorgetrokken in de muziek. Een uitstekend jazzcombo echoot de

► De scène is bevolkt met strijdvoudige broeders en zusters die hun plaats onder de zon opeisen. © DANNY WILLEMS

collectieve woede in frenetieke uithalen. Het samenspel en de solerende gitaar (Arne Demets), saxofoon (Frank Vaganee) en trompet (Nico Schepers) zetten

de zaal in vuur en vlam. Als tegengewicht voor het muzikale orgastisch geweld brengt Onika Meugens-Hendersons solozang verstillend. Haar aan-

grijpende vertolking van Billie Holiday is bloedstollend mooi.

De voorstelling is geen hagiografie van de in 1965 vermoorde prediker van het panafrikanisme. De jonge podiumkunstenaars schudden de ideeën van Malcolm X op en vertalen ze naar de grootstedelijke context van vandaag.

Dé hamvraag gaan ze niet uit de weg: waaraan zijn *nine eleven* en alle gewelddadigheid die erop volgt te wijten? *The chickens come home to roost*, boontje komt om zijn loontje. Het bonte gelegenheidsgezelschap doet zijn ding met een stevige portie eigenzinnigheid en artisticeit. De *angry young men* leveren een ritmische doortimmerde creatie af.

Tot 22 oktober in KVS. www.kvs.be

Lees ook de recensie van 'Cabane' van Compagnie Cecilia op demorgen.be